

Küreselleşmenin Kentsel Dönüşüm Anlayışı ve Aykırı Bir Örnek Ruhr Havzası Örneği

Öğr.Gör. Halil DAĞ

Gümüşhane Üniversitesi Köse Meslek Yüksek Okulu Öğr.Gör.

ÖZET

Modern dünyanın sistematığının kurulduğu Sanayi Devriminden bugüne hayatın her alanında olduğu gibi insan yaşamının mekansal boyutlarından birisini oluşturan kentler de yeni dönemin eğilimlerinden nasibini almıştır. Antik Yunan ve Roma'dan beri site ve bourg formlarıyla egemenliğin çekirdeğini oluşturan kent sanayi döneminde geçirdiği anlam kaymasıyla yeni bir toplumsal iş bölümünün de mekanı olarak yükselmiştir. İçeriğini kapitalizme özgü ekonomik ihtiyaçların oluşturduğu bu dönüşüm sürecinde kırdan kente yönelen büyük nüfus hareketleri ile kentlerin çehresi değişmiştir. Bu dönemde “*ancient regime*”e özgü egemenliğin temsili kentler yeni egemenlerin mekansal ve hiyerarşik hayat alanını temsil eden sanayi kentlerine dönüşmüştür. Artık yeni dönemde kent, kapitalizme özgü ihtiyaçlar çerçevesinde yeni toplumsallaşmanın ve katmanlar arası hiyerarşik dağılımın merkezidir. Gerek yeni dönemin ihtiyaçları gerekse yoğun nüfus hareketleri ve sonraki devirlerde gerçekleşen başka olaylar tarihsel bir mit olan kentlerin yeni baştan ele geçirilmesini gerektirmiştir.

Sanayi devriminden bugüne farklı ihtiyaçlara göre farklı felsefelerle gerçekleştirilen bu elden geçirme ve yenilemeler kentsel dönüşüm olarak adlandırılmaktadır. 1970’lerde kapitalizmin nihai krizine bir çare olarak ortaya çıkan neoliberalizm, öncülü liberal kapitalizm gibi hayatın her alanına müdahale ederken toplumsal ilişkilerin mekanını temsil eden kentleri de yeni baştan dizayn etmekten geri durmamıştır.

Bu çalışmada kentsel dönüşüm üzerine tarihsel pratikler tartışılırken, 1970’lerden itibaren kentsel dönüşüme insan faktörünü öteleyici bir nitelik kazandıran kentsel dönüşüm mantık ve pratiğinin

bir eleştirisi yapılmış olup günümüzde bu anlayışa karşı önemli bir sapmayı ifade eden Ruhr Havzası'ndaki tarih ve kültür merkezli kentsel dönüşüm ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, kültürel dönüşüm, kent imajı, sanayi kentleri

GİRİŞ

Kentsel dönüşüm günümüz kamu yönetiminin en cazip tartışma alanlarından birisini oluşturmaktadır. Hem akademisyenler için hem de kamu yöneticileri için. Akademisyenler konuyu farklı dönemlerdeki uygulamaları ortaya koyarak daha iyi ve yaşanabilir bir kente nasıl ulaşıyoruz sorusuna cevap ararken yöneticiler konusu daha çok mali sorunların çözümü ve seçmen tercihini etkileme boyutlarıyla ele almaktadır.

Kentsel dönüşüm bu şekilde konunun farklı alanlardaki uzmanlarınca farklı boyutlarıyla yoğun bir şekilde ele alınmıyor olsa da yeni olan bir konu değildir. Konu literatürde sanayi devriminde ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik değişim dalgasıyla ilişkilendirilse de planlı şehircilik anlamında İspanya'daki Endülüs Emevileri'ne kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Hatta Amerika kıtasını sömürgeleştirme sürecinde İspanyol fatihlerin Amerika'da kurduğu birçok şehri, Emeviler'den miras ızgara şeklindeki kent modeline göre dizayn ettikleri bilinmektedir (Erkal, 2006). Her ne kadar kentsel planlama, dönüşüm gibi konularla ilgili konularda tarihsel örnekler bulmak mümkünse de günümüz anlamında kentin insan hayatına girmesinin sanayi devrimine ait bir sosyolojik gerçek olduğu da aşıkardir. Sosyolojik bir gerçektir, çünkü sanayi devrimi kendinden önceki dönemin toplumsal katmanlarından farklı sosyal katmanlar yaratarak sosyoloji için yeni kavramlar üretmiş, yeni ilgi alanlarının yanında toplumu sosyal bir gerçeklik olarak bütünüyle dönüştürmüştür. Sanayi devriminin bu dönüştürücülüğü toplumla sınırlı kalmamış, toplumun mekansal yaşam alanını da sanayileşmenin ihtiyaçlarına göre yeniden üretmiştir. Bu süreçte kırsal kesim göç veren bir kimliğe bürünürken kent de geçmişin kentinden farklı olarak sürekli göç alan, aldığı göçlerle genişleyen, genişledikçe de yeni ihtiyaçların ortaya çıktığı, yeni sorunların biriktiği bir mekana dönüşmüştür. Yani sanayileşme ile birlikte kent artık hem yönetsel sorunların yeni merkezi hem de sosyolojik ilişkilerin yeni merkezi olarak yükselmiştir (Akkar, 2006; Köktürk ve Köktürk, 2007; Göz, 2008).

1. KENTLEŞME VE KENTSEL DEĞİŞİM

Bütün bu sayılan olgular ilk önce, sanayileşmenin ilk başladığı yer olan İngiltere’de ortaya çıkmıştır. 15.-16. Yüzyıllarda merkantilizmle (erken kapitalizm dönemi) başlayan sermaye birikimi çabaları sonuç vermiş ve 18. Yüzyılın sonunda sermaye kesimi üretici konumuna ulaşmışlardır. Bunun bir sonucu olarak da sanayileşme ortaya çıkmış, sanayileşme ile de toplum için yeni hayat alanları doğmuş, kırdan kente büyük bir nüfus hareketliliği olmuştur. Nüfusu kalabalıklaşan kentler bir yandan kente yığılan insanlara dayalı ekonomik ve kentsel yapı sorunları yaratırken diğer yandan sanayileşmeye özgü kent alanlarının ortaya çıkmaya başlaması günün koşullarında kentleri baştan aşağı değiştirmiştir.

1.1. Kentsel Dönüşümde İlk Dönem: Park Hareketi

Artan sorunların kent ölçeğinde ele alınma ihtiyacı o döneme özgü kentleşme ve kentsel dönüşüm konusunu ortaya çıkarmış, kentler ihtiyaçlara göre yeni baştan yaratılmışlardır. Londra’da ortaya çıkan Park Hareketi hem İngiltere’de hem de sanayileşmenin başladığı diğer Avrupa metropollerinde önemli bir uygulama biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamanın temel mantığı sanayi tipi kentleşmeyle diğer toplum katmanlarına göre geri duruma düşen işçi sınıfına daha iyi mekansal koşullar sunmak ve kentleri bir bütün olarak tüm toplumun sağlıklı yaşayabileceği bir mekana dönüştürmektir. Günümüzde bile varlığını sürdüren kent içi büyük park alanlarının bir çoğu bu dönemde oluşturulmuş sosyal mekanlardır. İngiltere’de ortaya çıkan kent içi çevre düzenlemesi ağırlıklı bu akım kısa sürede Avrupa genelini etkilediği gibi ABD’yi de etkilemiş, henüz kurulma aşamasındaki ABD’de Güzel Kent Hareketi adıyla devam etmiştir. İngiltere’de başlayan bu hareket ABD’den sonra 20. Yüzyılda da Bahçe Kent Hareketi gibi isimlerle uzun süre devam etmiştir. Her üç uygulama merkezindeki temel amaç kente doğanın getirilmesi, kentin güzelleştirilerek yaşam kalitesinin artırılmasıdır. Bu dönemin kentsel dönüşümünde kent içine büyük ulaşım arterlerinin yapılması, geniş bulvarlar yapılması, insanlara dinlenebilecekleri sosyal alanlar yapılması tipik özelliklerdendir (Akkar, 2006; Polat ve Dostoğlu, 2007). Bu ilk dönemin ardından 1930’larda Modernist Hareket adıyla yeni bir kentleşme ve kentsel dönüşüm anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu akım, 1945’li yıllara kadar süren bir akım olup temel vurgusu sağlıksız alanların yıkılarak yeşil alanların öne çıkarılarak kentlerin yeniden kurulmasıydı. Bir önceki hareketin içerik olarak devamı gibi görünse de Modernist

Hareket büyük yapıları öne çıkaran anlayışıyla önemli bir yeniliktir. Paris gibi bir çok başkent günümüze yansıyan görkemli yüzü Modernist Hareket'in ilkelerinin izini taşımaktadır (www.arkitera.com).

1.2. II. Dünya Savaşı Sonrasının Kentsel Dönüşüm Anlayışı

2. Dünya Savaşı bütün Avrupa coğrafyasında tarifi zor bir yıkıma neden olmuştur. Savaşın cereyan ettiği bölgeler ve şehirler tamamen tahrip olmuş, ekonomik yapılar yıkılmış, kentler harabeye dönmüştür. Avrupa'nın genelinde meydana gelen bu çöküntü savaş sonrası kentsel yapılanma anlayışında yeni başlangıçlara imkan vermiştir. Bu dönemin kentleşme anlayışının temelinde refah devleti ilkeleri ve 1930'larda etkileri görülmeye başlanan modernist akımın etkileri vardır.

Bu dönemde yıkıma ve çöküntüye uğrayan kentsel bölgelerin tamamı yıkılarak yerine yeni baştan yeni yapılar yapılmış kentler yeni baştan var edilmiştir. Bu dönemde kentsel yeniden yapılandırma tamamen bir zorunluluk olarak kendini göstermiştir. Bu dönemin en önemli özelliği merkezi planlamaya dayalı olarak kentlerin yeni baştan yaratılmasıdır. Hemen devam eden 1950'li yıllardan itibaren kentlerdeki sanayi alanları kentin dışına taşınırken boşaltılan yerlerde ortaya çıkan çöküntü alanları da kentsel dönüşüm uygulamalarına konu olmuştur. (Akkar, 2006; Polat ve Dostoğlu, 2007; Koçak ve Tolanlar, 2008). Bu dönemin kentinin öne çıkan en önemli özelliği ise 1945 sonrası dönemde toplumsal ve ekonomik yaşamda etkinliğini artıran refah devletinin görkemini açık bir şekilde simgeleyecek görkemli yapıların öne çıkmaya başlamasıdır. Bir yandan Fordist üretim toplumunun hiyerarşik yapısı öne çıkmış diğer yandan ise kent içi yollar, köprüler, istasyonlar, okullar, kamu hizmet binaları, binalar, fabrikalar dönemin devlet anlayışını simgeleyecek biçimde görkemli tasarlanmışlardır (Karakurt, 2006).

1.3. Kentsel Dönüşümde Soylulaştırma Anlayışı

İlk defa 1960'larda İngiltere'de ortaya çıkan bu akım, kentlerin çöküntüye uğrayan yerlerinin yeniden yapılandırılırken İngiliz soyluluğunu çağrıştıracak şekilde zenginlere hitap edecek şekilde biçimlendirilmesine dayanmaktadır. Bu düşünce, kentsel dönüşümden geçirilen yerlerin alt gelir gruplarını dışlarken yeniden yapılandırılan yerlere pahalı ve lüks konutlar yapımı,

alışveriş ve iş merkezleri yapımı gibi uygulamalara dayanmaktadır. Yüksek bedel ödemeyi gerektiren yeni yaşam çevresi doğal bir şekilde alt gelir gruplarını bu mekandan uzaklaştırırken yüksek gelirli kesimler için ise statü eksenli bir toplanma merkezine dönüşmüştür. Daha sonraki yıllarda ortaya çıkan ve sadece yüksek gelirli kesimlere hitap eden uydu kent tipi kentsel yapılanmalar da bu anlayışın çeşitli ülkelerdeki uzantılarıdır. Bu anlayış ilk başta İngiltere’de ortaya çıkmış olmasına karşın en geniş uygulama alanını ABD’de bulmuştur. Soylulaştırma odaklı kentsel dönüşümler, emlak piyasasının yönlendirmesiyle yapılmıştır. Özellikle Amerika’da görülen uygulamalarda öncelikle kenar mahalleler yıkılarak onların yerine ticari değeri olan yapılar yapılmıştır. Bu dönemin uygulamaları ile dönüştürülen alanlarda parasal getirisi daha yüksek ofis, lüks konut, iş merkezi gibi mekanlar üretilmiş, bunu yapabilmek için ise düşük gelirli kesimler yerlerinden edilmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının tarihine baktığımızda Avrupa’da büyük ölçüde tarihi miras öne çıkarken ABD’de piyasa talepleri öne çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm Avrupa’da daha çok toplumsal yaraların sarılmasına yönelik bir uygulama özelliğine sahip olmuştur. Buna karşın kentsel dönüşümün ABD uygulamalarına bakıldığı zaman bu uygulamaların gayri menkul piyasasının talepleri doğrultusunda sermaye merkezli olarak uygulandığı görülmektedir. Amerika’da daha ziyade piyasa ekonomisinin gereklerine uygun dönüşümler söz konusu olmaya başlarken Avrupa genelinde Avrupa Kimliği kavramının kentlere damgasını vurduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni Amerika’nın küresel hegemonyasını ilan ettiği bir dönemde Avrupa’nın kendi kimliğini açıkça vurgulayarak farkını öne çıkarma ihtiyacı hissetmesi, farkını ortaya koyma çabasıdır (Akkar, 2006; Koçak ve Tolanlar, 2008; Görgülü, 2009).

1.4. Neoliberalizm, Küreselleşme ve Kentsel Dönüşüm

1970’lerde kapitalizmin ve refah devletinin krize girmesiyle ekonomi literatüründe neoliberalizm söylemleri güç kazanmaya başladı. Neoliberalizm yeni bir ekonomi yeni bir piyasa ve yeni bir devlet önermekteydi. 1980’lerde geldiğinde İngiltere ve ABD’de siyasal iktidarı da ele geçiren bu düşünce dünya ölçeğinde bir dalgaya dönüştü. Bu güç kazanma literatüre küreselleşme adıyla yansdı. Son 30 yılın literatürde en sık kullanılan bir kavramı olarak küreselleşme toplum hayatında her şeyi değiştiren reaksiyon zincirinin adı olarak ifade edebiliriz. Küreselleşmenin

temel vurgusu değişimdir. Bu vurgu o kadar güçlüdür ki değişim kavramının kendisi bile bundan kendini kurtaramamaktadır.

Küreselleşme sermayenin ve şirketlerin 1960'larda ulus ötesi baskın bir kimlik kazanmasıyla yoğun olarak gündeme gelen bir konu olmasına karşın özellikle 1980'lerden itibaren neoliberal değişimin kimliği işlevi görmektedir. Küreselleşme ile kentsel dönüşüm arasındaki temel ilişki 1960'lardan itibaren piyasalarda daha rekabetçi bir yapı isteyen sermayenin yerleştiği bölgelerde piyasa ihtiyaçlarına daha verimli bir şekilde hitap eden kentsel yapılanmalara ihtiyaç duymasıdır. Bu yapılanmanın başında finans merkezi olarak kullanmaya uygun ofisler, iş merkezleri, kentin küresel rekabette avantajlar elde etmesine yarayacak imaj yükseltici yapılar vs. gelmektedir. Bu bakımdan bu tarihlerden itibaren kentsel dönüşüm üzerinde ulus aşırı sermayenin önemli bir etkisinin olduğu ve kentsel dönüşümün geçmişteki sosyal ihtiyaçları önceleyen anlayışının bırakıldığı görülmektedir. Özellikle Amerika'da bu anlayışın bir uzantısı olarak bu dönemin kentsel dönüşümü tamamen gayri menkul piyasasının yönlendirmesiyle gerçekleştirilmiştir. Amerika'daki bu dönüşümlerin yanında 1960'lardan itibaren Avrupa ülkelerinde de eski sanayileşme politikaları terk edilmeye ve kent içi sanayi merkezleri kapatılmaya veya kent dışına taşınarak kentler sanayiden arındırılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan kentsel çöküntü alanları ABD'dekine benzer şekilde yenilemeye tabi tutulmuş, ulus aşırı sermaye ihtiyaçlarını öne çıkaran bir yapılanma gündeme gelmiştir. Devamında gelen 1980'li yıllarda ise artık tamamen neoliberal ilkeler kentsel dönüşüm mantığına hakim olmaya başlamış, kentler tamamen bir cazibe merkezi olarak tasarlanarak birer uluslar arası yarış faktörü olarak öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu anlayış tamamen kentin imajının ve çekiciliğinin artırılarak kentin uluslar arası piyasalarda pazarlanmasına dayanmaktadır. Bu anlayışla sosyal vurgular artık tamamen terk edilmiştir. Londra, Paris, Dubai gibi bir çok kentin son dönemlerde öne çıkan çehresi bu rekabetçi ve kar odaklı anlayışın eseridir (Doğan, 2001; Bayram, 2006; Karakurt, 2006; Koçan, 2011).

Bahsedilen bu yönelimin eleştirilmesi ve kentsel yoksulluğun bu dönemde daha da derinleşmesi kentsel dönüşüme bakış açısında esnemelere neden olmuş ancak yine de temel vurgu değişmemiştir. Bu dönemden itibaren sosyal ihtiyaçların tekrar vurgulara dahil edilmesinin yanında kentlerin geçmişten gelen tarihi ve kültürel dokularının da hesaba katıldığı

görülmektedir. Ancak bu duyarlılık büyük ölçüde kentin tarihi ve kültürel dokusunun da diğer unsurlar gibi birer pazarlama unsuru olarak değerlendirilmesi şeklinde olmuştur. 1990'lerden itibaren kentsel dönüşüm uygulamalarında görülen en önemli farklılık ise kamu yönetiminde öngörülen değişikliklerin bir yansıması olarak yönetişimin ön plana çıkmaya başlamasıdır. Buna göre artık kentsel dönüşüm çok aktörlü, katılımcı ve proje esaslı bir uygulama halini almıştır. Bu uygulamalarda artık belediye yönetimi tek karar ve uygulama mercii olmayıp, kentsel dönüşümün içeriği ve uygulama biçimine sermaye, sivil toplum, yerel yönetim, merkezi yönetim ve vatandaş hep bir arada olmak üzere katılımcı bir yönetim anlayışı şekil vermiştir. Bunun bir sonucu olarak da uygulamaların finansmanını büyük ölçüde özel sektör yaparken yerel yönetimler de kentsel dönüşüme bir finansman sağlama yöntemi olarak bakmışlardır. Bu da açık bir şekilde özel sektörün uygulamalara damgasını vurmasına yol açmıştır. Bu dönemin kentsel dönüşümüne yönelik en büyük eleştiri ise kentlerin kentte yaşayan insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını gözetmemesi ve kentlerin aşırı metalaştırılarak alt gelir gruplarının dışlanmasıdır (Akkar, 2006; Koçak ve Tolanlar, 2008; Görgülü, 2009).

Sonuç olarak özellikle 1960'lerden itibaren ortaya çıkan kentsel dönüşüm uygulamaları gerek Avrupa'da gerekse Amerika'da olsun birebir toplumsal duyarlılıktan yoksun, sermaye ihtiyaçlarını gözetken anlayışlardır. Son yıllarda tarih ve kültür gibi öğeler öne çıkmış görünse de bunlar da yine küresel rekabette öne geçebilmek için birer pazarlama unsuru olarak ele alınmakta özellikle yoksullar kent yaşamının planlanmasında tamamen göz ardı edilmektedir. Bu trend gelişmekte olan ülkelerde bu şekilde olduğu gibi küreselleşme akımının etkisi altına aldığı gelişmekte olan ülkelere de aynıdır. Hatta gelişmekte olan ülkelerdeki uygulamalar daha iler giden boyutlardadır. Tek cümle ile neoliberalizm bir çok alana olduğu gibi kentsel mimarideki yenilenmeye de kendi çıkarlarına göre damgasını vurmaya başlamıştır.

2. KENTSEL DÖNÜŞÜMDE AYKIRI BİR ÖRNEK: RUHR HAVZASI

Dünya genelinde küreselleşmeye dayalı böyle bir eğilim var iken Almanya'nın en eski ve en büyük sanayi bölgesi olan Kuzey Ren Westphalia'daki Ruhr Havzası'ndaki kentsel dönüşüm uygulamaları genel trende aykırı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Geçmişten Bugüne Ruhr Bölgesi

Ruhr Bölgesi, 1800'lü yıllardan beri gerek Avrupa'nın gerekse Almanya'nın en büyük sanayi bölgesidir. Burası kömür, demir çelik ağır sanayilerinin yanında tarıma dayalı bir çok sanayi kolunun da iki yüzyıldır etkin bir şekilde faaliyet gösterdiği bir bölgedir. Ancak 1960'lardan itibaren Almanya'nın sanayi politikalarında değişikliğe giderek buradaki fabrikaları kapatmaya başlaması ile bölgede oldukça geniş bir alana yayılmış kentsel çöküntü alanları oluşmuştur. Bu bölgede gerçekleştirilen dönüşüm her şeyden önce tek başına kentsel dönüşüm olarak adlandırılmaz. Buradaki dönüşüm kır-kent bütünleşmesini içine alacak şekilde bütün bir hayatın ve ekonomik iş kollarının dönüştürülmesi şeklinde olmuştur (www.metropoleruhr.de; Reicher, 2005; Kurtay ve Sağlam, 2011).

İki yüz yıllık sanayi dönemi boyunca Ruhr Havzasındaki kentsel yapılaşma gibi akarsular, çevre, sosyal yaşam, kırsal yerleşim gibi alanların hepsi bölgenin sanayi yapısından önemli ölçüde etkilenmiştir. Bunun bir sonucu olarak da 1960'lardan itibaren Almanya'da sanayi üretiminin geri plana düşmesiyle bölge bütünüyle bu değişimden etkilenmiş, sanayi varlıkları faaliyetini durdurduca bölgenin her anlamda bir yenilenmeye ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır. Sanayi üretimindeki bu gerilemeyle birlikte bölgede işsizlik gibi sosyo ekonomik sorunlar ortaya çıkarken geride büyük bir sanayi enkazı kalmıştır. Diğer yandan 1990'larda iki Almanya'nın birleşmesi de devam eden süreçte başka sorunları doğurmuş bu da bölgenin gecikme olmaksızın topyekün elden geçirilmesini gerekli kılmıştır (www.metropoleruhr.de; www.arkitera.com; Reicher, 2005; Kurtay ve Sağlam, 2011; Köktürk ve Köktürk, 2007).

2.2. Ruhr Bölgesindeki Kentsel Dönüşümün İçeriği

Ruhr Bölgesindeki kentsel dönüşüm günümüze kadar uygulanmış bütün yöntemlerden önemli farklılıklar göstermektedir. Bunun en başta geleni dönüşümün kentsel bir ölçekte olmayıp yaşamın bütün mekansal alanlarını (kent-kır ikisi bir arada) kapsayacak şekilde bölgenin tamamını içerecek şekilde yapılmasıdır. Projeler bazında bölge kendi içinde alt bölgelere ayrılmış ve bütün projeler; sivil toplum, yerel yönetimler ve merkezi idare iş birliği ile ve bir üst koordinasyon kuruluşunun denetiminde gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında yerel idarelerin bu dönüşüme katılımı tamamen gönüllülük esasında gerçekleştirilmiştir. Ancak bölgedeki

dönüşümün en ayırıcı özelliği ise tarihsel ve kültürel mirasın yeniden değerlendirilerek farklı işlemlerle toplumsal yaşama bir girdi olarak dahil edilmesidir. (Reicher, 2005; www.metropoleruhr.de; www.mitademo.com; www.arkitera.com).

Almanya genelinde de etkili olan anlayışın bölgedeki temel felsefesi “yaşam alanı” kavramıdır. Bölgedeki dönüşüm ile sanayi döneminden geriye kalan yapıların neredeyse hepsi yeniden farklı şekillerde işlevselleştirilerek toplum için yaşam alanı oluşturulmaya toplumun sağlıklı, huzurlu ve çevre bakımından zengin bir ortamda yaşaması sağlanmaya çalışılmıştır. Bölgedeki dönüşümde piyasacı anlayışın izi görülmemektedir. Buna karşın bugün bölge uluslar arası bir üne kavuşmuş olup özellikle bilimsel katma değeri yüksek ürün üretimi konusunda hem Almanya'nın hem de Avrupa'nın en önde gelen bölgelerinden birisi olma ünvanını da elinde tutmaktadır. Bir yandan eski sanayi tesisleri yeni tasarımlarıyla bir kültür ve sanat eseri ile öne çıkarken diğer yandan bölgedeki üniversitelerin laboratuvarlarının ar-ge odaklı çalışmalarıyla bölge yeni sanayi anlayışının da önemli bir temsilcisi durumundadır (www.metropoleruhr.de; www.arkitera.com; Kurtay ve Sağlam, 2011). Bölgedeki dönüşümü maddeler halinde aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz;

- Bölgedeki sanayi mirası kendi doğası ve kültürüne uygun bir şekilde korunarak dönüştürülmüştür.
- Gerçekleştirilen dönüşüm tamamen sanayi mirası üzerine inşa edilmiştir. Bu miras yeni işlevlerle yaşam alanında dahil edilmiştir.
- Bölgedeki eski sanayi tesisleri bölgenin ihtiyacına göre; müze, park alanı, tiyatro, opera, bale, jimnastik, spor, bilim tesislerine dönüştürülmüştür.
- Sanayi ihtiyacını gidermek için açılmış olan su kanalları yeni gezi alanları olarak dönüştürülürken yüksek çelik fabrikaları, ısı fırınları, maden ocakları ise durumlarına göre yeşil alan, su altı dalış merkezi, endüstri müzeleri gibi alanlara dönüştürülmüştür.

Bölgedeki bu dönüşüm tesadüfi bir çabalar toplamı olmayıp yaklaşık 20 yıllık bir sürecin yarattığı birikimdir. Bugün bu birikim ve dönüşümün bir sonucu olarak bölge Avrupa'da uluslar arası tanınırlığı ve cazibesi en yüksek bölgelerden bir tanesidir. Neoliberal anlayışla kentlere

kazandırılmaya çalışılan cazibe merkezi imajı bölgenin tamamına çok farklı uygulamalarla –hem de insanı dışlamadan- fazlasıyla kazandırılmış durumdadır. Bölgenin dönüşümü tamamen kültür kavramı üzerinden gerçekleştirilmiş olup günümüzde bölge Avrupa'nın en önemli kültür merkezlerinden birisine dönüştürülmüştür. Bu başarının bir sonucu olarak bölgeyi temsilen Essen kenti bölge adına 2010 Avrupa Kültür Başkenti ünvanı almıştır. Öte yandan bölge bugünkü haliyle hem Avrupa'nın hem de dünyanın en önemli fuarcılık merkezlerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Bütün bu bölgeye has başarıların arkasında bölgenin “yaşam alanı” konseptine dayalı olarak sanayi mirasının yeni birer yaşam unsuruna dönüştürülmesi vardır ((www.mitademo.com; www.metropoleruhr.de; Saygı, 2008; Oğuz vd., 2010; NRW, 2012)

SONUÇ

Bu kısa bilgilerden de açık bir şekilde görüleceği gibi kentsel dönüşüm dünya genelinde bir kent merkezindeki çöküntü alanlarının kimi zaman sosyal ihtiyaçlara kimi zaman piyasa ihtiyaçlarına göre yeniden ele alınıp dönüştürülmesi iken karşımızdaki Ruhr Havzası örneği kentsel dönüşümden öte bir niteliğe sahiptir. Özellikleri bakımından Ruhr'daki dönüşüm adeta bir kültürel dönüşüm olarak adlandırılmayı hak etmektedir. Bu örnek; insanı öne çıkaran öğeleri, kültürel ve tarihi mirası koruyan özellikleri ve piyasa metodlarıyla yarışır ölçüde katma değer yaratma özellikleriyle modern batıda görülen uygulamalardan tamamen ayrılmakta ve ekonomik rekabet edebilirlik konusunda hiç de geri kalmamaktadır. Hatta bölgenin bugün birçok yüksek katma değerli sanayi alanında Avrupa'nın en iyisi olması bu modelin daha da önde olduğunu göstermektedir.

Ruhr örneğinin kent yönetimcilerine verdiği en önemli ders ise; kentsel dönüşümün yıkmaktan daha farklı bir şey olduğunu göstermesi ve yıkmadan da bir kentsel dönüşümün sağlanabileceğini göstermesidir. Diğer yandan günümüz kentlerinin aradığı modern kent imajının çok katlı binalara ihtiyaç olmadan, yerleşik değerlere ve insana sahip çıkarak da fazlasıyla parlatılabileceği ve rekabette öne geçilebileceği de ayrı bir derstir.

KAYNAKÇA

Akkar, M., (2006). “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, *Planlama Dergisi*, Sayı 36, ss: 29-38.

Bayram, A. M., (2006). “Kentsel Dönüşüm Tartışmaları”, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Ankara Şubesi Bülteni, Sayı: 40, Mayıs-Haziran, ss: 7-11.

Doğan, A. E., (2001). “Türkiye Kentlerinde Yirmi Yılın Bilançosu”, Praksis (Üç Aylık Sosyal Bilimler Dergisi), Sayı: 2, Bahar, ss: 97-123.

Economic Development Agency of the German State of North Rhine-Westphalia (NRW), Kuzey Ren-Vestfalya’da Yeni Yatırım Fırsatları, Tanıtım Broşürü, 21s. http://www.nrwinvest.com/nrwinvest_turkish/yayinlar/Standortbrosch_re.pdf, Erişim: 20.04.2012.

Erkal, N., (2006). “İspanya Kentlerinde Güncel Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Barselona Örneği”, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Ankara Şubesi Bülteni, Sayı: 40, Mayıs-Haziran, ss: 66-69.

Görgülü, Z., (2009). “Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz”, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası İzmir Kent Sempozyumu, 8-10 Ocak, ss: 767-780.

Göz, A. C., (2008)., “Kentsel Dönüşümün Esasları ve İskoçya Whitfield Örneği”, Yerel Siyaset Dergisi, Sayı 31, ss: 11-12.

Kentsel Dönüşüm’ün Tarihi, (2008), <http://v3.arkitera.com/g67-kentsel-donusum.html?year=&aID=794>, Erişim: 25.07.2012

Karakurt, E., (2006). “Kentsel Mekanı Düzenleme Önerileri: Modern Kent Planlama Anlayışı ve Postmodern Kent Planlama Anlayışı”, Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 26, Ocak-Haziran, ss: 1-25.

Koçak, H., Tolanlar, M., (2008). “Kentsel Dönüşüm Uygulamaları (Aydın ve Afyonkarahisar Örnekleri)”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2), ss: 397-415.

Koçan, N., (2011). “Sanayi Alanlarının Dönüşümü: Uşak Eski Tabakhane Deri Sanayi Bölgesi”, Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, Yıl: 2, 1(3), İlkbahar, ss: 124-138.

Köktürk, E., Köktürk, E., (2007). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi”, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası 11. Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 2-6 Nisan, Ankara, ss: 1-18.

Kurtay, C., Sağlam, H., (2011). “Ruhr Metropolitan Bölgesi Gelişim Projesi”, Serbest Mimar Dergisi, Sayı: 6-7, Eylül, ss: 71-76.

Oğuz, D., Saygı, H., Akpınar, N., (2010). “Kent İçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit/Sekapark, Coğrafi Bilimler Dergisi, 8(2), ss: 157-167.

Polat, S., Dostoğlu, N., (2007). “Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri”, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12(1), ss: 61-76.

Reicher, C., (2005). "Almanya'da Kentsel Planlama: Şehri ve Çevresini Yeniden Dönüştürmek", *Planlama Dergisi*, Sayı: 3, Çev: Sinemillioğlu, H., ss: 56-65.

Ruhr Metropolü, (2008). Eylül, 85s., http://business.metropoleruhr.de/uploads/media/Standortcharts_TURKISH.pdf, Erişim: 25.07.2012.

Ruhr Bölgesini Başarıyla Dönüştüren Projenin Sırları, Söyleşi, Tarih: 28 Ekim 2008, <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=35430>, Erişim: 25.07.2012.

Saygı, H., (2008). *Kent İçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit Sekapark*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 149s.

